

A MAGYAR LAKOSSÁG ADÓFIZETÉSI HAJLANDÓSÁGA

The Willingness of Tax Payment of the Hungarian Society

BALOGH László, GÁL Veronika, KOVÁCS Kitti

Kaposvári Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Pénzügy- és Közgazdaságtan Tanszék
7400 Kaposvár, Guba Sándor u. 40.

1. BEVEZETÉS – INTRODUCTION

2008 nyarán egyetemünkön második alkalommal került megrendezésre a Kaposvári Közgazdaságtudományi Szeminárium (KAKTUSZ), melynek témája a lakosság adózási moráljának vizsgálata volt. A téma azért tekinthető aktuálisnak, mert Magyarországon becslések szerint a GDP harmadát is kiteheti a feketegazdaság. Így hazánk az Európai Unióban a leggyengébb adómorállal rendelkező országok közé tartozik.

A magyar adórendszer jellegzetessége, hogy magas az élőmunka adóterhe és számos kivételt, kedvezményt és mentességet tartalmaz. Főként e körülmények meglétével magyarázzák az adófizetési hajlandóság gyengeségét. Így e tényezők kiküszöbölésével a jelenlegi adóreform tervezetek is nagy hangsúlyt fektetnek a lakosság adózáshoz, illetve az adóztatáshoz fűződő viszonyának javítására.

Jelen tanulmány a magyar lakosság adómoráljáról készített kérdőíves felmérés eredményeit és legfontosabb következtetéseit mutatja be.

2. ANYAG ÉS MÓDSZER – MATERIAL AND METHOD

A kutatás első fázisaként 2008 tavaszán a Kaposvári Egyetem, a Budapesti Corvinus Egyetem valamint a Debreceni Egyetem hallgatói 300 fős, kérdőíves megkérdezést folytattak. A minta jól jellemezte a vizsgálni kívánt alapsokaságot, amely Kaposvár, Budapest és Debrecen lakossága volt. A reprezentativitást a kvótás megkérdezés biztosította, amelynek során a megkérdezetteket úgy választottuk ki, hogy az tükrözze a három vizsgált város korbeli és végzettségbeli összetételét.

Ezt követően a 2008. június 29. és július 2. között lezajlott négynapos nyári szeminárium (KAKTUSZ) keretei között kerül sor a felvett adatok kiértékelésére. A három egyetem hallgatóiból, PhD-hallgatóiból és oktatóiból álló kutatócsoport 5-6 fős csapatokban részletesen elemezte az egyes kérdésekre adott válaszokat. Az SPSS program segítségével hisztogramok, keresztábrák és statisztikai próbák alapján kerestünk szignifikáns kapcsolatokat a megkérdezettek ismeretei, attitűdjei és felmért háttérváltozói között. A napok lezárásaként pedig minden csapat bemutatta legfontosabb feltárt eredményeit, következtetéseit. Majd vita keretei közt próbáltunk magyarázatot találni a feltárt összefüggésekre, valamint javaslatokat tenni a felmerült problémák orvoslására.

3. EREDMÉNY ÉS ÉRTÉKELÉS – RESULTS AND DISCUSSION

A kérdőív kérdései három fő téma köré csoportosultak. Vizsgálták egyrészt a lakosság adórendszerrel kapcsolatos általános ismereteit, másrészt az adócsalás, adóelkerülés morális megítélését. A kérdőív harmadik részében pedig a megkérdezettek arról nyilatkoztak, hogy véleményük szerint milyen eszközökkel lehetne javítani a társadalom adófizetési hajlandóságát.

A kérdőív első része kapcsán arra a következtetésre jutottunk, hogy az emberek ismeretei igen hiányosak az elvonási rendszer, az adónemek, és az állam feladatainak tekintetében. A megkérdezettek több mint egyharmada nyilatkozta, hogy ő egyáltalán nem fizet adót. Ezután arra kértük az „adófizetőket”, hogy sorolják fel spontán ismereteik alapján, hogy milyen adókat fizetnek. A kérdésre adott válaszokat az 1. ábra szemlélteti.

1. ábra

Milyen adókat fizet? (n=189)

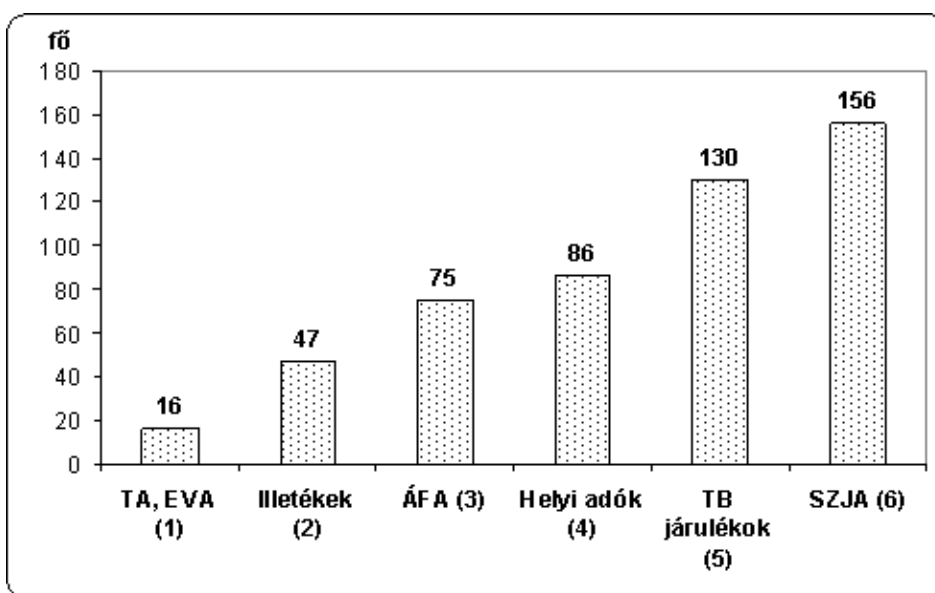

Figure 1: What kind of taxes do you pay? (n=189)

(1) Corporate income tax (CIT), Simplified entrepreneurial tax (CET); (2) Duties; (3) Value added tax (VAT); (4) Local taxes; (5) National insurance contributions; (6) Personal Income Tax (PIT)

A 189 megkérdezett közül 156 fő említette, hogy ő fizet személyi jövedelemadót, és jelentős azok aránya is, akik megemlézték a társadalombiztosítási járulékokat. Az

ÁFÁ-t és a helyi adókat már csak a – saját bevallásuk szerint – adót fizetők kevesebb, mint fele említette meg. Tehát arra a következtetésre jutottunk, hogy az emberek főként azon adónemek megfizetésével vannak tisztában, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a foglalkoztatásukhoz. A helyi adók jelentős aránya pedig azzal magyarázható, hogy ezt feltehetően személyesen fizetik be a lakhelyük szerinti önkormányzatnál.

Ezt követően arról kérdeztük meg az embereket, hogy a saját megítélésük szerint mekkorának találják az őket terhelő adó nagyságát. A válaszok megoszlását a 2. ábra szemlélteti.

2. ábra

Ön mennyi adót fizet saját megítélése szerint? (n=189)

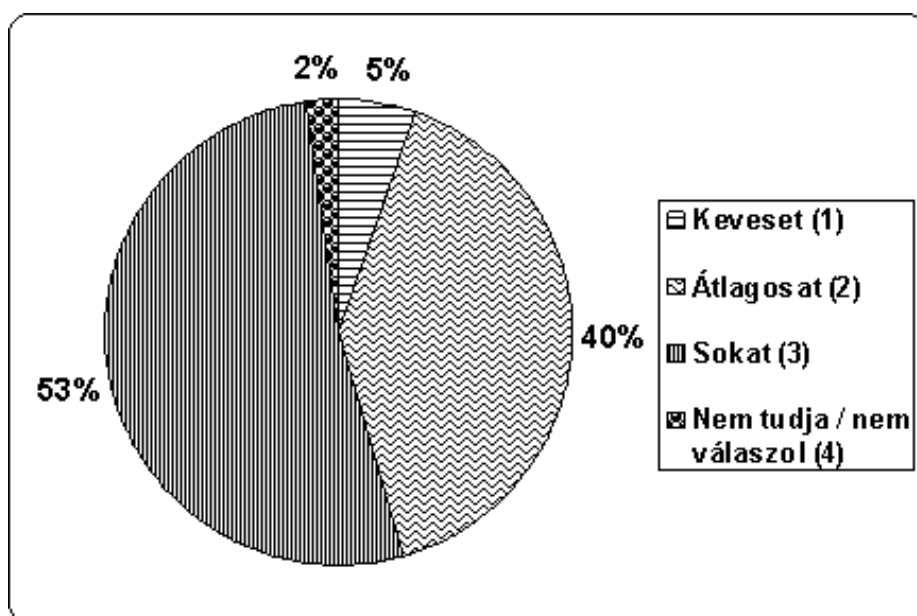

Figure 2: How much tax do you pay in your opinion? (n=189)

(1) Little; (2) Average; (3) Much; (4) Do not know, no answer.

A megkérdezettek 53%-a soknak érzékeli az általa megfizetett adót, de magas azok aránya is, akik úgy vélik, hogy az átlagos nagyságú. Az előbbieken azt tapasztaltuk, hogy az emberek elsősorban a foglalkoztatáshoz kapcsolódó adónemeket veszik figyelembe, és nemzetközi viszonylatban tekintve Magyarországon kiemelkedően magasak az élők munkaadóterhei. Ezzel magyarázható, hogy az emberek többsége soknak itéli a megfizetett adót.

Becslést kértünk a megkérdezettektől arra vonatkozóan, hogy a megtermelt jövedelmük mekkora hányada kerül az állami költségvetésére. A válaszolók 1/4 része

35 és 40% között becsülte az elvonás mértékét. Ez nagyjából megfeleltethető a személyi jövedelemadó határkulcsának. Csak minden 10. megkérdezett becsült 50% körüli értéket, míg 7% úgy gondolta, hogy ez a 60%-ot is meghaladja.

Az eddigiek alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy emberek ismeretei hiányosak az adónemekről, főként azokat az adókat ismerik, amelyekkel közvetlenül kerülnek kapcsolatba. Az adófizetés mértékét nagyra ítélik meg, azonban többségük nem tudja reálisan felmérni, hogy mekkora az elvonás nagysága a jövedelmük százalékában. További problémát jelent, hogy az emberek nem tudják, hogy mire fordítja az állam a beszedett adóforintokat. Amikor arról kérdeztük az embereket milyen közszolgáltatásokat vesznek igénybe, legtöbbször csupán az egészségügyet említették meg.

A hiányos ismeretek mellé ráadásul bizalmatlanság is társul. Azzal kapcsolatban is megkérdeztük a lakosságot, hogy felajánlják-e adójuk 1 vagy 1+1 százalékát. A megkérdezettek 54%-a, úgy nyilatkozott, hogy ő nem ajánlja fel egyiket sem. Ezt többnyire azzal indokolták, hogy jelentéktelen összeg vagy éppen nem érdekli őket a felajánlás lehetősége. Ez után megkérdeztük őket, hogy mit gondolnak, mi történik a fel nem ajánlott 1%-okkal. Erre a megkérdezettek fele azt válaszolta, hogy a kormány szabadon dönthet a felhasználásáról. Ez az eredmény azért is kiemelkedő, mert a megkérdezett 27%-a egyszerűen azt mondta, hogy nem tudja, vagy nem válaszolt. Az emberek bizalmatlansága egyrészt ismereteik, másrészt a korrekt tájékoztatás hiányosságából fakad.

A felmérés során azt tapasztaltuk, hogy az adózással kapcsolatos ismeretek tekintetében jelentős szerepe van a médiának. A megkérdezettek többsége például tisztában volt azzal, hogy mekkora az általános forgalmi adó általános kulcsa és azt is nagyjából reálisan tudták megítélni, hogy mekkora ma Magyarországon a bruttó minimálbér.

A kérdőív második részében az emberek adócsalással, adókikerüléssel kapcsolatos ismereteit mértük fel, illetve hogy miként ítélik meg azokat, akik nem a törvénynek megfelelő nagyságú adót fizetik meg. Elsőként arról kérdeztük őket, hogy milyen lehetőségekről, módszerekről hallottak már az ÁFA befizetésének kikerülésére. A leggyakrabban említett válaszok a 3. ábrán láthatóak.

Fontos hangsúlyozni, hogy ennél a kérdésnél szintén az emberek spontán ismereteire voltunk kíváncsiak, tehát nem kaptak alternatívákat a válaszoláshoz. A megkérdezettek több mint 60% volt tisztában azzal, hogy ha számla, nyugta nélkül vásárol, akkor fenn áll a veszélye annak, hogy az eladó nem fizeti meg az ÁFA-t vásárlása után. A megkérdezettek több mint felének jutott eszébe a feketemunka, mint lehetséges ÁFA-kikerülési alternatíva. A személyes fogyasztás költségként történő elszámolása főként azon megkérdezettek körében volt népszerű válasz, akik maguk is folytatnak vállalkozói tevékenységet. Látható, hogy a lakosság adókikerülési módszerek terén több ismerettel rendelkezik, mint adóbefizetés terén. A média szerepe e kérdés kapcsán is megerősödni látszik. Gondolunk itt egyrészt a hírműsorokban elhangzottakra, másrészt olyan reklámkampányokra, amelyek arra ösztönzik a lakosságot, hogy a vásárlások alkalmával kérjenek nyugtát, illetve számlát.

3. ábra

Milyen lehetőségeket ismer az ÁFA kikerülésére?(n=292)

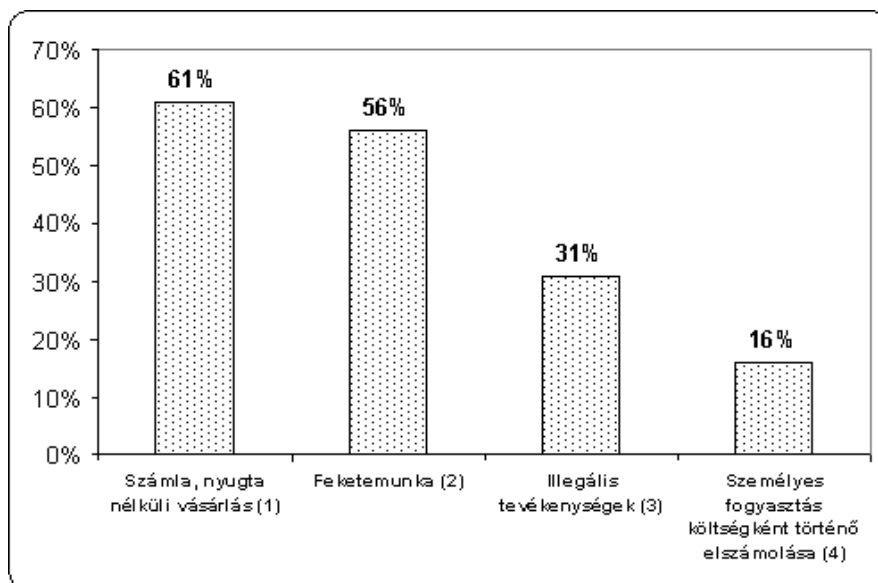

Figure 3: What kind of methods do you know to avoid VAT? (n=292)

(1) Purchase without bill or receipt; (2) Black job; (3) Illegal activities; (4) Personal consumption accounted as cost.

Ez után azt kérdeztük, hogy mit gondolnak, az emberek többsége a törvényben előírtnak megfelelő adót fizet-e meg. Az megkérdezettek 82%-a erre a kérdésre nemmel válaszolt. Ezt követően azt kívántuk feltárni, hogy az emberek miként vélekednek az ilyen magatartásról: alapvetően elítélendő cselekedetnek, azaz adócsalásnak tartják-e, vagy inkább úgy gondolják, hogy az adórendszerben lévő kiskapuk azért vannak, hogy azokat kihasználják, tehát ezt csak ügyeskedésnek ítélik meg. Az válaszok megoszlását a 4. ábra szemlélteti.

A megkérdezettek 62%-a a törvényben előírtnál kevesebb adó megfizetését adócsalásnak ítéli, további jelentős részük (28%) ügyeskedésnek véli. Az előző kérdéssel együttes értelmezésben megállapítottuk, hogy az összes megkérdezett fele úgy gondolja, hogy az emberek nagy része kevesebb adót fizet, mint amit a törvény előírt, és ezt a tevékenységet egyértelműen adócsalásnak ítéli.

Az alábbiak alapján megállapíthatjuk, hogy a magyar lakosság habár alapvetően elítéli az adócsalást, mégis teljesen természetesnek véli, hogy az emberek eszerint cselekednek. Továbbá elmondható, hogy nem tesznek különbséget az adókikerülés és az adócsalás fogalma között, aki nem a törvény szerint adózik, azt adócsalónak bélyegzik.

4. ábra

A törvényben előírtnál kevesebb adó megfizetését miként ítéli meg? (n=292)

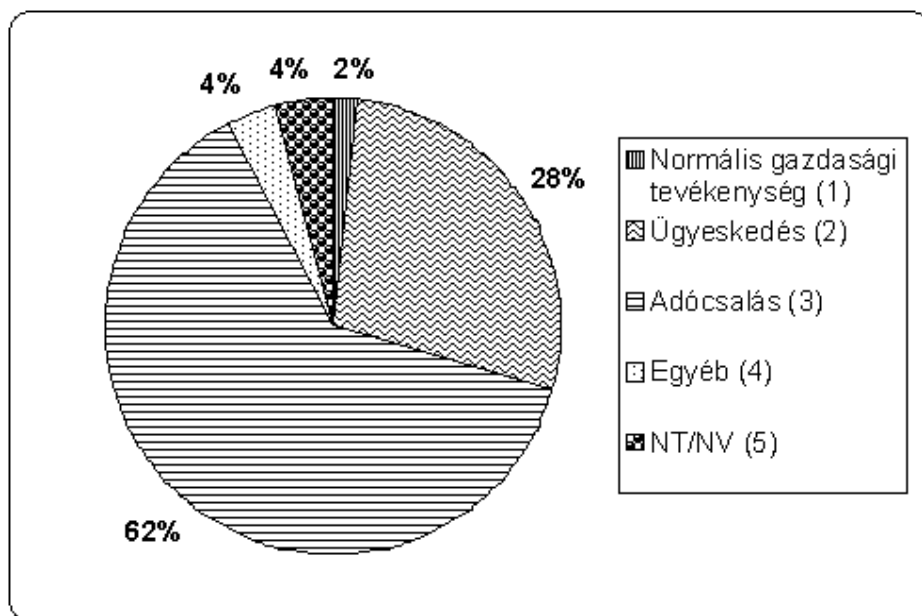

Figure 4: How do you adjudge to pay less tax than ordered in law? (n=292)

(1) Normal economic activity; (2) Little tricks; (3) Tax evasion; (4) Other; (5) Do not know, no answer.

Miután megvizsgáltuk az emberek adócsalással, adókikerülés kapcsolatos attitűdjeit, megkérdeztük a véleményüket arról, hogy kit károsítanak meg az adócsalók. A kérdésre adott válaszok megoszlását az 5. ábra mutatja be.

A megkérdezettek több mint fele úgy véli, hogy az adócsalás a társadalmat károsítja. További 8% gondolja egyenesen azt, hogy az ő családja az adócsalás szenvedő alanya. Az emberek csupán 1/3-a válaszolta azt, hogy az állam a károsult. Tehát elmondható, hogy emberek tisztában vannak azzal, hogy a nem megfelelő adó megfizetése a társadalmat érinti hátrányosan, sőt ezen keresztül a saját családjuk érdekei is sérülnek.

A korábbiakkal együttesen vizsgálva tehát arra a következtetésre jutottunk, hogy habár az emberek többsége tisztában van azzal, hogy az adócsalással a társadalmat, és azon keresztül a saját családját károsítja, mégis teljesen általánosnak és elfogadottnak tekinti a törvényben előírtaknál kevesebb adó megfizetését. Sőt a megkérdezettek többsége tisztában van vele, hogy ez törvénybe ütköző és el is ítéli, mégis teljesen elfogadják, hogy az ember többsége így cselekszik.

5. ábra

Ön szerint kit károsít az adócsalás? (n=292)

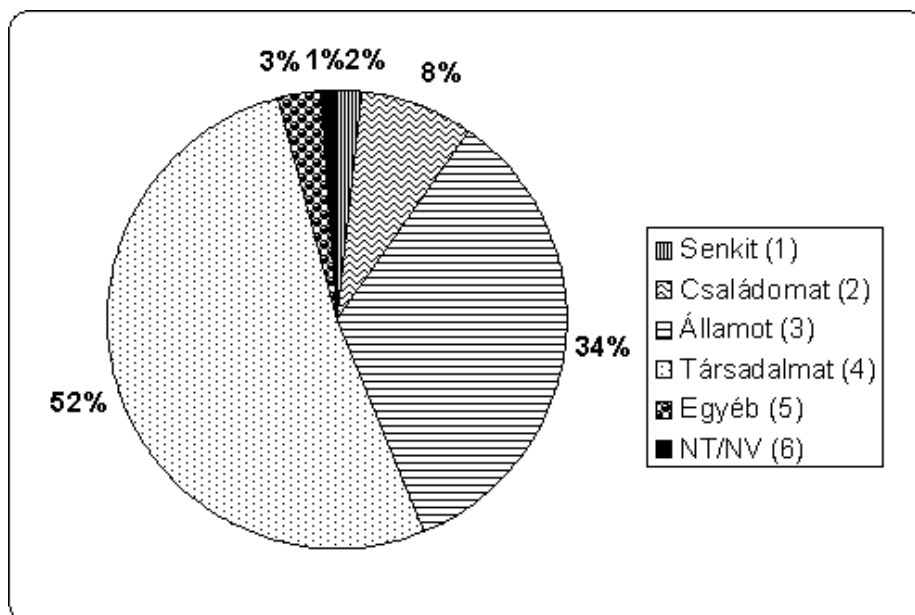

Figure 5: Who do you think tax evasion damages? (n=292)

(1) Nobody; (2) My family; (3) State; (4) Society; (5) Other; (6) Do not know, no answer.

Ez után azt vizsgáltuk, hogy mi az emberek vélemények a magyar lakosság adófizetési hajlandóságáról. A megkérdezettek közel 60%-a szerint Magyarországon az adózási morál nagyon gyenge vagy gyenge, valamivel több mint 1/3 részük nyilatkozta azt, hogy közepesnek, átlagosnak tekinthető. Csupán 4 fő vélte úgy, hogy az adómorál hazánkban jónak tekinthető. Tehát az emberek saját maguk is úgy érzékelik, hogy hazánkban az adózási fegyelem terén erőteljes problémák vannak. Ezért megkérdeztük a véleményüket arról, hogy szerintük milyen eszközökkel és intézkedésekkel lehetne Magyarországon az adófizetési hajlandóságot javítani. Felsoroltunk néhány alternatívát, és arra kértük őket, hogy 1-től 5-ig terjedő skálán értékeljék, hogy az alábbi intézkedések mennyire ösztönöznék a lakosságot a helyes viselkedésre. Értékelésük eredményét a 6. ábra foglalja össze.

A megkérdezettek az adócsökkentés ötletét tartották a legalkalmasabbnak az adómorál javítására, átlagosan 4,52 pontra értékelték. Második helyen az adórendszer egyszerűsítése szerepel 4,36 ponttal. A szigorú, a korrekt tájékoztatást és az adózási kultúra javítását szintén magas pontszámokkal értékelték. Tehát az emberek szerint a magas adókulcsok jelentik az elsődleges korlátot a helyes magatartáshoz vezető úton, valamint az, hogy az adórendszer túlságosan bonyolult. Nem látják át, hogy mikor és milyen jogcímen kell adót fizetni. Illetve, az

adórendszer egyszerűsítése által nem lenne olyan sok kiskapu, amely arra ösztönözné az adófizetőket, hogy azokat lehetőségeikhez mértén kihasználják. Az adózási kultúra javítása, vagyis az emberek adózással kapcsolatos attitűdjének megváltoztatása csak hosszú folyamat eredményeképpen valósítható meg. De ehhez elengedhetetlen, az emberek korrekt tájékoztatása is. A megkérdezettek feltehetően azért tartják a szigor megfelelő eszköznek, mert úgy látják, hogy az adóhivatal nem képes lépést tartani az adócsalók technikáinak fejlődésével, így többnyire azokat az embereket büntetik meg, akik többé-kevésbé helyesen próbálják megfizetni adófizetési kötelezettségeiket.

6. ábra

Ön szerint a következő eszközök mennyire alkalmasak az adófizetési hajlandóság növelésére? (n=292)

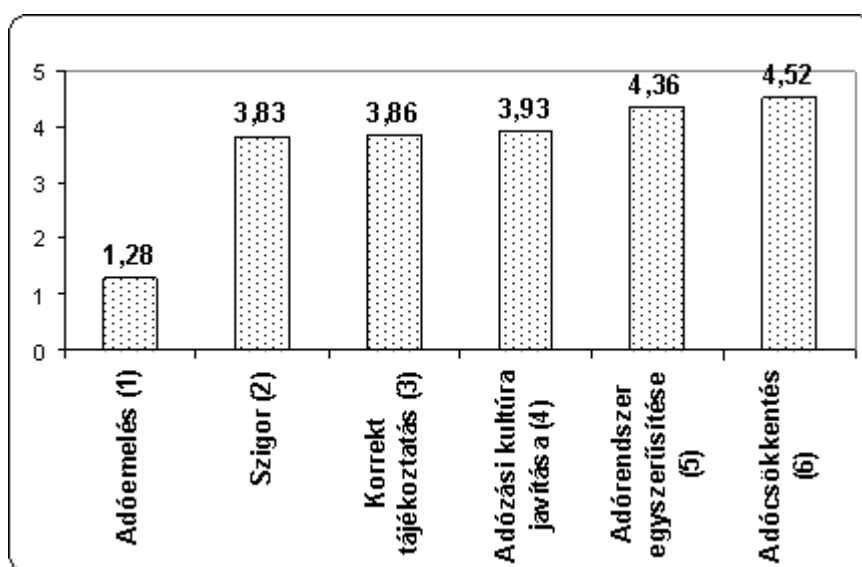

Figure 6: How effective are the following tools to raise the willingness to pay taxes? (n=292)

(1) Tax increase; (2) Rigor; (3) Correct information; (4) Better tax culture; (5) To simplify the tax system; (6) Tax reduction

4. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK – CONCLUSION

A magyar lakosság adórendszerrel kapcsolatos általános ismereteit hiányosnak találtuk. Azt tapasztaltuk, hogy főként azokkal az adónemekkel vannak tisztában, amelyekkel közvetlenül kerülnek kapcsolatba, elsősorban foglalkoztatásuk kapcsán. Az adóforintok elköltéséről is keveset tudnak és az állammal szembeni

bizalmatlanságuk is megmutatkozott. Az adózással kapcsolatos ismeretek tekintetében jelentős szerepe van a médiának. Ez többek között abban is megmutatkozott, hogy széleskörűbb ismeretekről tettek tanúbizonyságot az ÁFA-kikerülési technikák terén, mint az adónemek terén. Az adócsalás morális megítélése kapcsán arra a következtetésre jutottunk, hogy habár az emberek többsége tisztában van azzal, hogy az adócsalással a társadalmat, és azon keresztül a saját családját károsítja, mégis teljesen általánosnak és elfogadottnak tekinti a törvényben előírtaknál kevesebb adó megfizetését. Sőt tisztában vannak vele, hogy ez törvénybe ütköző és el is ítélik, mégis teljesen elfogadják, hogy az ember többsége így cselekszik. A lakosság is tisztában van vele, hogy Magyarországon gyenge az adófizetési hajlandóság, véleményük szerint ezen leginkább az adók csökkentésével és az adórendszer egyszerűsítésével lehetne javítani.

5. IRODALOM

1. Primer kutatás: kérdőíves megkérdezés Kaposváron, Debrecenben illetve Budapesten. 2008. április – május

6. ÖSSZEFOGLALÁS

2008 nyarán egyetemünkön második alkalommal került megrendezésre a Kaposvári Közgazdaságtudományi Szeminárium (KAKTUSZ), melynek témája a lakosság adózási moráljának vizsgálata volt. A téma azért tekinthető aktuálisnak, mert Magyarországon becslések szerint a GDP harmadát is kiteheti a feketegazdaság. Így hazánk az Európai Unióban a leggyengébb adómorállal rendelkező országok közé tartozik. A nyári egyetemet megelőzően a hallgatók három magyar városban (Kaposvár, Budapest, Debrecen) kérdőív segítségével mérték fel a társadalom adófizetéshez való viszonyát. A kérdések három fő téma köré csoportosultak. Vizsgálták egyrészt a lakosság adórendszerrel kapcsolatos általános ismereteit, másrészt az adócsalás, adóelkerülés morális megítélését. A kérdőív harmadik részében pedig a megkérdezettek arról nyilatkoztak, hogy véleményük szerint milyen eszközökkel lehetne javítani a társadalom adófizetési hajlandóságát. A négy napos nyári szemináriumon a hallgatók feladata ezen kérdőívek alapján nyert adatok kiértékelése volt. Jelen tanulmány célja a konkrét eredmények és a legfontosabb következtetések bemutatása.

7. ABSTRACT

At the University of Kaposvár was organized the second “Seminar on Economic Sciences at Kaposvár” (KAKTUSZ) in the summer of 2008. The main goal of the seminar was to examine the taxation moral of the Hungarian society. This topic can be regarded as current, because in the estimations the black economy in Hungary can add up to the third of the GDP. Thereby Hungary has one of the worst taxation moral in European Union. Before the summer school the students surveyed the relationship of the population to the payment of taxes in three

Hungarian cities (Budapest, Debrecen and Kaposvár) with the help of a questionnaire. The questions formed three main groups: first of all they examined people's general knowledge about taxation, on the other hand the judgment of tax evasion. Last but not least they wanted to know what kind of tools the society finds good to improve the willingness of tax payment of the population. On the four days long summer seminar the students had the duty to analyze and evaluate the data of the questionnaire. The aim of this study is to present the specific consequences and conclusions.